

การตีความพุทธธรรมกับการสร้างสาธารณูปการในพระพุทธศาสนา:

กรณีศึกษาศาลาปฏิบัติธรรมอริยมรรค สวนเวฬุวัน

พุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

The Buddhist Interpretation and the Construction of Public

Facilities in Buddhism: A Case Study of Ariyamak Dharma

Practice Hall, Weluwan Park, Phutthamonthon,

Nakhon Pathom Province

ดิเรก ดั่งลอย Direk Duangloy¹

มัลลิกา ภูมะธน Mallika Phumathon²

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ Phrapalad Raphin Buddhisar³

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตีความในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏสิ่งสร้างทางพระพุทธศาสนา ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย และการสังเกตจากสิ่งสร้างในพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า การก่อสร้างสิ่งสร้างในบริเวณพุทธมณฑล เป็นการก่อสร้างที่เนื่องด้วยอุทิศและแนวทางคิดทางพระพุทธศาสนาโดยการสร้างพุทธมณฑลนั้น เป็นการก่อสร้างที่สัมพันธ์กับอายุพระพุทธศาสนา 2500 ปี เมื่อเจาะจงไปที่สวนเวฬุวันอันเป็นที่ตั้งของศาลาอริยมรรค ก็เป็นการสร้างที่ผสมผสานเข้ากับแนวคิดและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งในส่วนของโครงสร้างศาลา 8 หลัง โดยศาลาแต่ละหลังมีหอกมม มีคานค้ำเป็นระแนงกันทำด้วยไม้ 3 ช่อง ระแนง 12 ซี่ ค้ำยัน 3 แฉก สองช่องอันสัมพันธ์กับหลักธรรมว่าด้วยหลักอริยมรรค 8 หลักทศ 6 ไตรสิกขา 3 หรือพระไตรรัตน์ เป็นต้น เป็นการผสมผสานเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดประสานระหว่างสิ่งสร้างในพระพุทธศาสนา กับหลักคำสอนที่บูรณาการผสมผสานเข้าด้วยกัน

คำสำคัญ: การตีความทางพระพุทธศาสนา, การสร้างสาธารณูปการ, สวนเวฬุวัน, ศาลาอริยมรรค

Abstract

¹ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

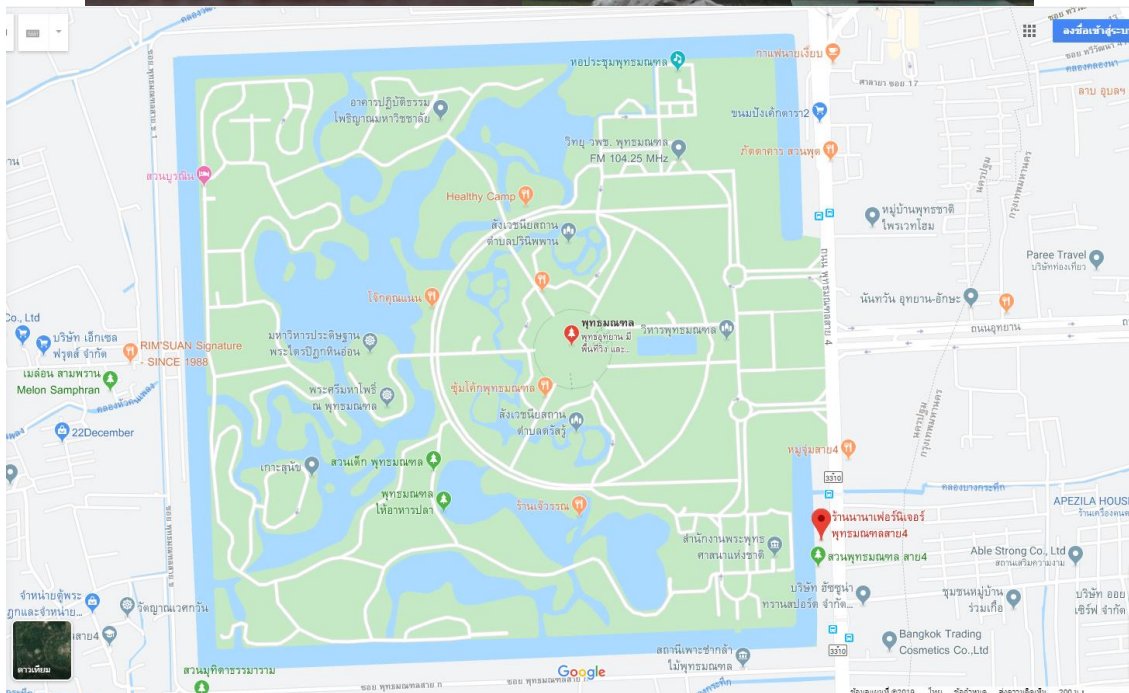
The purpose of this article is to study the interpretation of Buddhism and the Buddhist constructions. The method of study was document study from research papers and observation from buildings in Buddhism. The results of the study showed that construction of buildings in Phutthamonthon area is a construction due to the ideals and ideas of Buddhism. It is a construction that related to Buddhism age of 2500 years. When specifically to the Weluwan Park which is the location of Sala Ariymakkha Hall, it is a creation that combines with the concepts and principles of Buddhism. The building construction of 8 pavilions, and each of which has six corners with beams as laths made of wood, 3 holes, 12 spokes, there are three partition lobes for two holes in relation to the doctrine of Noble Eightfold Path, Disà 6, the Threefold training or Triple Gem, etc. Buddhist principles are harmonized and integrated between Buddhist buildings and doctrines.

Keywords: Buddhist Interpretation, Construction of Public Facilities, Weluwan Park, Ariyamak Dharma Practice Hall

บทนำ

ด้วยมีโอกาสในการเข้าร่วมปฏิบัติธรรมกับนิสิต จำนวนประมาณ 499 รูป ที่พุทธมณฑล จ. นครปฐม ระหว่าง 13-14 ธันวาคม 2562 โดยมีผู้บริหารคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ พระวิปัสสนาจารย์ ช่วยกันอำนวยความสะดวกดูแลนิสิต ในวันแรก 13 ธันวาคม 2562 ภาคพิธีการเปิด มีพระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อติตอธการบติมหาวิทาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทาลัย กรรมการมหาเถรสมาคม,รก. เจ้าคณะใหญ่หนกลาง เป็นประธานในวันแรก และเมื่อ 22 ธันวาคม 2562 พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร. (อธิการบดี) ได้เยี่ยมกิจกรรมโครงการให้กำลังใจการปฏิบัติแก่นิสิต และ 23 ธันวาคม 2562 เวลา 18.30 น. โดยประมาณพระเทพพรเมธี,รศ.ดร. (รองอธิการบดี) ได้เป็นประธานในพิธีปิด ทั้งหมดเป็นภาพรวม ๆ ของการปฏิบัติธรรม แต่จุดสนใจของผู้เขียนอยู่ตรงที่ว่า เมื่อเข้าไปสัมผัสบรรยากาศพุทธมณฑลในองค์รวม พบว่าพื้นที่ทั้งหมดถูกออกแบบเพื่อพระพุทธศาสนา ประหนึ่งเป็นดินแดนของพระพุทธศาสนาทั้งหมด นับแต่เริ่มต้นของการสร้าง ปรรากเหตุอายุพระพุทธศาสนา 2500 ปี หรือกิ่งพุทธกาล รวมทั้งสิ่งสร้างเสนาสนะอื่น ๆ หรือคติการสร้างอื่น ๆ ว่าด้วยพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ อาทิ สังเวชนียสถาน 4 ตำบล ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนา ปรีนิพาน พระพุทธรูปปางลีลา หินสลักธรรมจักร ต้นศรีมหาโพธิ์ พระไตรปิฎกหินอ่อน หอประชุมพุทธมณฑล พิพิธภัณฑ์ และหอสมุดทางพระพุทธศาสนา สถานีวิทยุพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สวนป่าเวฬุวัน เป็นต้น แต่เมื่อจำเพาะไปยัง

เสนาสนะที่มานั่งปฏิบัติหรือใช้อยู่ คือสวนเวฬุวัน (ป่าไผ่) และศาลาอริยมรรค ศาลามรรค 8 ก็เรียก จึงให้ต้องมาตริกตรองถึงที่มาและจุดเริ่มของการสร้าง อันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาที่สวนป่าเวฬุวัน แห่งนี้ ดังนั้นการเขียนบทความนี้ประสงค์นำแนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่ถูกประยุกต์อยู่ใน สิ่งก่อสร้างของศาลาอริยมรรคนี้มาถอดรหัสธรรม พร้อมนำเสนอเพื่อใช้เป็นแบบ หรือการสร้าง สถาปัตยกรรมอย่างมีแนวคิด หลักคิด ปรัชญา ในพระพุทธศาสนา เชื่อมกับมิติของการบริหาร สาธารณูปการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จะเป็นประโยชน์ในการสื่อสารคำสอน รักษาคำสอนผ่าน งานสถาปัตยกรรมด้วย

ภาพที่ 1 พุทธมณฑลกับแนวคิดของความเป็นพระพุทธศาสนา 2500 ปี (ภาพ : คณะสังคัมศาสตร์ 22 ธันวาคม 36+3 ออนไลน์ : <https://pantip.com/topic/39230245>, 29 ธันวาคม 2562)

ว่าด้วยประวัติและพัฒนาการของพุทธมณฑล จ.นครปฐม

"พุทธมณฑล" เป็นโครงการที่เริ่มขึ้นโดย "จอมพล ป. พิบูลสงคราม" ดังปรากฏในงานวิจัย เรื่อง "การออกแบบผังเมืองสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2475-2487) : ลพบุรี,สระบุรีและ

เพชรบูรณ์” (ณัฐฐานิย์ คะเชนทร์, 2558) เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2487 รัฐบาลไทยภายใต้การนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้พยายามออกกฎหมายย้ายเมืองหลวงไปยังเพชรบูรณ์ และเนื่องจากใกล้กำหนด 25 พุทธศตวรรษ จึงได้ออกพระราชกำหนดพุทธมณฑลบุรีมณฑล ในวันที่ 22 และ 24 กรกฎาคม 2487 รัฐสภาไม่อนุมัติพระราชกำหนดทั้งสองฉบับ ที่ผู้ศึกษาเสนอว่า “เป็นส่วนหนึ่งของนโยบาย สร้างชาติและไทยอารยะ ซึ่งสะท้อนอุดมการณ์ทางการเมืองและความเป็นเอกภาพตามแบบลัทธิ ฟาสซิสต์อีกด้วย” นอกจากนี้ยังมีผู้วิจารณ์ว่าโครงการดังกล่าวมีจุดประสงค์เพื่อมิให้ฝ่ายสัมพันธมิตรทิ้งระเบิดในเขตที่ประกาศเป็นพุทธสถานอย่างไรก็ตามพระราชกำหนดจัดสร้างพุทธบุรีมณฑลได้ถูกยกเลิกโดยรัฐสภา ในกาลต่อมาเมื่อจอมพล ป. ไม่ได้อยู่ในอำนาจแล้ว อย่างไรก็ตามหลังเหตุการณ์ทางการเมืองต่างๆ ผ่านพ้นไป จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้กลับมาบริหารราชการแผ่นดินอีกครั้งและสานต่อโครงการดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2495 ได้ดำริจัดสร้างปูชนียสถานเพื่อเป็นพุทธบูชาและเป็นพุทธานุสรณีสถาน เนื่องในวโรกาสมหามงคลกาลที่พระพุทธศักราชเวียนมาบรรจบครบรอบ 2,500 ปี ซึ่งครบในวันวิสาขบูชา ปี พ.ศ. 2500 เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2498 รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ไปทรงประกอบรัฐพิธีก่อฤกษ์พุทธมณฑล ณ บริเวณที่จะก่อสร้างพระพุทธรูปประธานพุทธมณฑล ณ สถานที่ซึ่งต่อมาเป็น อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (เดิมเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอนครชัยศรี และต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นกิ่งอำเภอพุทธมณฑลตามลำดับ) การก่อสร้างได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ภายใต้ความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย แต่การจัดสร้างได้ชะงักงันไประยะหนึ่งด้วยปัญหาด้านงบประมาณ พ.ศ. 2521 รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ (พ.ศ.2520-2522) ได้รื้อฟื้นโครงการขึ้นและถือเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายที่รัฐบาลจะเร่งดำเนินการก่อสร้างอีกครั้งหนึ่ง และคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้โอนงานจัดสร้างพุทธมณฑลจากกระทรวงมหาดไทย มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมการศาสนาเป็นเจ้าของเรื่องใช้เงินงบประมาณของรัฐและการบริจาคของประชาชน อีกทั้งการจัดสร้างพุทธมณฑลได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงให้งานก่อสร้างพุทธมณฑลได้อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ ทำให้การก่อสร้างได้สำเร็จก้าวหน้าไปอย่างมาก ทั้งในช่วงนั้นเหตุการณ์ใกล้ถึงปีเฉลิมฉลองการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ครบ 200 ปีใน พ.ศ. 2525 ด้วย การก่อสร้างพุทธมณฑลได้ดำเนินการมาแล้วเสร็จสมบูรณ์ในสมัยที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (พ.ศ.2463-2562) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2523-2531) เมื่อสร้างองค์ “พระศรีศากยะทศพลญาณ ประธานพุทธมณฑลสุทรรศน์” โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากพระพุทธรูปลีลาสมัยสุโขทัย แต่ประยุกต์ให้เป็นประติมากรรมร่วมสมัย ซึ่งศิลปิน พีระศรี (Corrado Feroci, พ.ศ. 2435/1892-2505/1962) ชาวอิตาลีผู้มารับราชการในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ผู้บุกเบิกงานด้านศิลปะของไทย ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เป็นผู้ออกแบบได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “พระพุทธรูปภูมิตั้งนี้ไม่ใช่องค์พระพุทธรูปเจ้าจริง เป็นแต่เพียงสิ่งแทน

อันหมายถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์เท่านั้น ถ้าพูดในด้านความรู้สึกแห่งจิตใจแล้วควรเป็นแบบ Idealistic แต่อย่างไรก็ตามขอให้เป็นที่มาของศิลปินผู้ออกแบบ จะเป็นแบบไหนก็ได้ขอให้เกิดความรู้สึกก็แล้วกัน” แบบร่างของพระพุทธรูปที่ศิลปิน พีระศรี ได้ออกแบบนั้น จึงแสดงออกมาในลักษณะของ “Idealistic” หรือแบบอุดมคติ คือมีลักษณะของแบบคลาสสิกแบบกรีกโบราณ โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จประกอบพิธีสมโภช เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2525

ภาพที่ 2 บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มต้นและสร้างพุทธมณฑล จอมพล ป.พิบูลสงคราม, พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ พลเอกเปรม ติณณสูถานนท์, และศิลปิน พีระศรี

(ภาพออนไลน์ : <https://pantip.com/topic/39230245>, 29 ธันวาคม 2562)

ดังนั้นแนวคิดในการสร้างพุทธมณฑล จึงเป็นสิ่งสร้างที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา อายุพระพุทธศาสนา 2500 ปี ตราสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ที่มีการค้นพบไบเซมาธรรมจักร กวางหมอบ เชื่อมโยงว่าพระพุทธศาสนาเคยเจริญรุ่งเรืองที่นครปฐม (เมืองแห่งแรกในประวัติศาสตร์ไทย?) การสร้างหอพระไตรปิฎก พิพิธภัณฑสถานทางพระพุทธศาสนา หอสมุดพระพุทธศาสนา สังฆนิยสถานในพระพุทธศาสนา สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ พระพุทธรูปปางลีลา อันเป็นเอกลักษณ์ออกแบบสร้างโดยศิลปิน พีระศรี ผู้ริเริ่มและนำแนวศิลปะสมัยใหม่มาเผยแพร่เริ่มในประเทศไทย รวมไปถึงถึงสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนป่าเวฬุวัน และอื่น ๆ อีกจำนวนมากในบริเวณพุทธมณฑล

ดังนั้นพุทธมณฑลจึงเกิดขึ้นด้วย ประเด็นทางการเมือง และเศรษฐกิจ ว่าด้วยอำนาจและการต่อรองระหว่างกันและกัน และที่สำคัญพุทธมณฑลเป็นการร่วมด้วยช่วยกัน (สามัคคีธรรม) เพราะชาวพุทธและห้างร้านร่วมบริจาคร่วมกันจัดสร้างนอกเหนือจากงบประมาณของรัฐ เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองถึงพุทธกาลของพระพุทธศาสนา ความเป็นมาและพัฒนาการของพุทธมณฑล จึงเป็นมรดกของพระพุทธศาสนาและชาวพุทธ โดยถูกใช้ประโยชน์ในการจัดงานเฉลิมฉลองทางด้านพระพุทธศาสนา หรือกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ใช้เป็นสถานที่ในการพักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย ทำกิจกรรมเชิงชุมชน ครอบครัว ได้นอกจากนี้พุทธมณฑลได้เป็นต้นแบบให้เกิดพุทธมณฑลจังหวัดของแต่ละ

จังหวัดทั่วประเทศ เพื่อเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาของแต่ละจังหวัดในแผนปฏิรูปกิจการคณะสงฆ์ 6 บวก 1 ที่หมายถึงรณรงค์ให้มีการสร้างพุทธมณฑลทุกจังหวัดให้เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา (พระราชวรเมธี และคณะ, 2560 : 20)

ว่าด้วยวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา กับความเป็นมาของส่วนป่าเวฬุวัน

แนวคิดในเรื่องวัดแห่งแรกเกิดจากการที่ พระเจ้าพิมพิสารมีความต้องการถวายอุทยานเวฬุวันว่า “*หม่อมฉันขอถวายอุทยานเวฬุวันนั้นแต่ ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข พระพุทธเจ้าข้า*” พระพุทธองค์ทรงรับอารามแล้ว ทรงแสดงธรรมิกถาให้พระเจ้าพิมพิสารสมาทานอาญาฐานี่นเริง ต่อมาพระพุทธองค์ได้แสดงธรรมรับสั่งกับพระภิกษุทั้งหลายว่า “*ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตอาราม*” (วิ.ม. (ไทย) 4/59/71-72) ดังนั้นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา และสถานที่เนื่องด้วยการอยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาจึงเกิดขึ้นในครั้งกระนั้น รวมทั้งแนวคิดวัดแห่งแรกครั้งพุทธกาลยังมาเป็นคติหลักคิดในการสร้างสวนเวฬุวันที่พุทธมณฑล รวมถึงการสร้างและตั้งชื่อวัดเวฬุวันในเกือบทุกจังหวัดของประเทศไทย เช่น ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น (*สุชาติ บางวิเศษ, สมชาย ลำดวน, มนตรี ศรีราชเลา*, 2017, pp. 157-165) วัดเวฬุวัน ตำบลบางพูด อำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี (*สันฐิติ ырรยงเมธ* 2016, pp. 73-84) วัดเวฬุวรรณาราม อำเภอขลุง จันทบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอเมืองชลบุรี ชลบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอสองพี่น้อง สุพรรณบุรี วัดเวฬุวัน (เขาจีนแล) อำเภอเมืองลพบุรี ลพบุรี วัดเวฬุวันป่าไผ่ อำเภอปากช่อง นครราชสีมา วัดเวฬุวันคีรีวงศ์ อำเภอหนองปรือ กาญจนบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอทองผาภูมิ กาญจนบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอบรรพตพิสัย นครสวรรค์ วัดเวฬุวนาราม อำเภอบางเลน นครปฐม วัดเวฬุวัน อำเภอหนองบัว นครสวรรค์ วัดเวฬุราชิณ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร วัดป่าเวฬุวัน อำเภอปักธงชัย นครราชสีมา ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน อำเภอน้ำพอง ขอนแก่น โรงเรียนวัดเวฬุวัน เกอ ขลุง จันทบุรี วัดดงทับมอญ (วัดเวฬุวัน) อำเภอนายายอาม จันทบุรี วัดเวฬุวัน อำเภอแม่สอด ตาก วัดเวฬุวัน อำเภอ สหัสขันธ์ กาฬสินธุ์ วัดเวฬุวัน อำเภอหนองเรือ ขอนแก่น วัดเวฬุวัน อำเภอเมืองร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด วัดเวฬุวัน (วัดปิ่นเจียง) อำเภอ สารภี เชียงใหม่ วัดเวฬุวัน อำเภอคอนสาร ชัยภูมิ วัดเวฬุวัน(ธรรมยุต) อำเภอบางสะพาน ประจวบคีรีขันธ์ สำนักสงฆ์วัดเวฬุวัน อำเภอเมืองชลบุรี ชลบุรี วัดเวฬุวันบ้านตะไก่ย์ อำเภอ ลำปลายมาศ บุรีรัมย์ วัดเวฬุวันอำเภอ กระบุรี ระนอง ถึงแม้ได้มีชื่อวัดโดยตรงแต่ก็เนื่องด้วยไผ่ หรือสวนไผ่ซึ่งมีสองนัยคือที่ตั้งประกอบด้วยไผ่ หรือมีการปลูกชนิดของไผ่ ดังปรากฏวัดไผ่โรงวัวอำเภอสองพี่น้อง สุพรรณบุรีวัดไผ่เลี้ยง เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร วัดไผ่เหลือง อำเภอบางบัวทอง นนทบุรี วัดไผ่ล้อม เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี เป็นต้น หรือในศรีลังกาก็มีวิทยาลัยชื่อว่าเวฬุวัน (Weluwana Collage) จัดสร้างเมื่อ 11 June 1951 ที่ก่อตั้งโดย สมาคมชาวพุทธในนามวัดเวฬุวัน (Veluwanarama temple) วัดเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งในศรีลังกา ตั้งอยู่ที่ถนนเวฬุวัน (Veluwana Road)

เมืองโคลอมโบ Colombo หรือในญี่ปุ่นก็มีวัดที่ชื่อวัดโฮโคคุจิ หรือวัดสวนไผ่ (Hokokuji Temple) ดังนั้นคิดว่าด้วยไผ่ หรือเวฬุวัน วัดแห่งแรกในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาจากการถวายโดยพระเจ้าพิมพิสารแต่ครั้งพุทธกาล เนื่องต่อมาเป็นคติของการสร้างวัดหรือสร้างวัดและภูมิศาสตร์ของวัดอันเนื่องด้วยไผ่ “เวฬุวัน” เพื่อเป็นพุทธานุสติ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าในฐานะศาสดาผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนาและทำให้พระพุทธศาสนาเนื่องต่อมา 2500 ปีในคราวอายุพระพุทธศาสนาเท่าศักราช การเฉลิมฉลองนั้นจึงปรากฏที่พุทธมณฑลและสิ่งสร้างอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาสวนเวฬุวัน ศาลาอัฐมรรค ว่าด้วยเป้าหมายหรืออุดมคติในทางพระพุทธศาสนาด้วย

ภาพที่ 3 การปฏิบัติธรรมของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มจร ที่สวนเวฬุวัน ประจำปี 2562

(ภาพ คณะสังคมศาสตร์ 17 ธันวาคม 2562)

ว่าด้วยศาลาอริยมรรค 8 หลัง 6 เหลี่ยม เพื่อการปฏิบัติธรรม

ศาลาปฏิบัติธรรมกรรมฐาน เป็นอาคารเพื่อใช้ในการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน อยู่บริเวณสวนเวฬุวัน เป็นอาคารสถาปัตยกรรมไทย ก่ออิฐถือปูน คนกริตเสริมเหล็ก หลังคาทรงปั้นหยา ผสมจั่ว มุงด้วยกระเบื้อง ลักษณะอาคารเป็นรูปแปดเหลี่ยมเชื่อมติดต่อกันทั้ง 8 หลัง มีป้ายข้อความด้านหน้าอาคารว่า “ศาลาปฏิบัติธรรมกรรมฐาน เป็นอาคารเพื่อใช้ในการปฏิบัติธรรมกรรมฐาน อยู่บริเวณสวนเวฬุวัน ลักษณะอาคารเป็นรูปหกเหลี่ยมเชื่อมติดต่อกันทั้งหมด 8 หลัง - Meditation Halls The Group of Eight Connecting six-angle Hall in Build for visitors who are interested to learn and practice meditation” เป็นศาลาที่ใช้การก่ออิฐเทฐาน ยกสูงให้ระดับสูงประมาณ 150 เซนติเมตร จากพื้นดิน มีระเบียงและทางเดินทางถึงกัน เป็นกระเบื้องปูพื้นมีทางขึ้น เป็นทางเดียวคือด้านหน้า หลังคาก่อทึบแทนฝ้าและใช้กระเบื้องมุงอีกชั้น เพื่อความงดงามและเป็นศิลปะแบบทรงปั้นหยา มีองค์ประกอบเครื่องไม้ ที่กระทำขึ้นภายหลังเป็นระแนง ไม้เกาะสลักเป็นคันทวย ค้ำยัน เป็นแผงไม้ที่ติดอยู่ตรงช่องเสา ทุกช่อง ของคานที่เชื่อมกับหลังคา แกะเป็นลวดลาย ฉลุโปร่ง หนาประมาณ 2-5 เซนติเมตร สูง 40 -50 เซนติเมตร (คล้ายหย่อง แผงไม้ที่ติดอยู่ตรงช่องลมของหน้าต่างในบ้านแบบไทย) ความยาวเชื่อมต่อกันระหว่างเสาประมาณ 2-3 เมตร

โดยประมาณ อาคารทุกหลังแยกสวนกันเป็นยกพื้นสำหรับนั่ง สูงประมาณ 10-20 เซนติเมตร ที่สามารถรองรับผู้ปฏิบัติธรรมประมาณ 30-50 คนในแต่ละหลังได้ ในแต่ละหลังจะประกอบด้วยเหลี่ยมหรือมุม ทั้งหมด 6 เหลี่ยม ใช้ประกอบกิจทางศาสนา เมื่อสำรวจจากข้อมูลทางสื่อออนไลน์ มีการเข้ามาใช้ของนิสิตมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นเวลาหลายสิบปีต่อเนื่องกระทั่งปัจจุบัน รวมทั้งมีองค์กรทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ เข้ามาใช้ประโยชน์กันตามโอกาส โดยศาลาทั้ง 8 หลัง ประกอบกันรวมเรียกตามชื่อที่ปรากฏว่า ศาลามรรค 8 หรือศาลาอริยมรรค โดยลักษณะของอาคารสร้างอยู่ในสวนไผ่ (เวฬุวัน) มีเป้าหมายเพื่อการใช้ในการปฏิบัติธรรมและพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายและประโยชน์สำหรับการสืบสานและรักษาพระพุทธศาสนา

ภาพที่ 4 ศาลาอริยมรรค สถานที่สำหรับปฏิบัติธรรมของพระภิกษุและชาวพุทธ กับกิจกรรมการปฏิบัติธรรมประจำปี 2562 ของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มจร ที่สวนเวฬุวัน (ภาพ คณะสังคมศาสตร์ 17 ธันวาคม 2562)

ภาพที่ 5 การปฏิบัติธรรมของนิสิตคณะสังคมศาสตร์ มจร ที่สวนเวฬุวัน
(ภาพ พระมหาชาติชาย ปญญาชิโร,ป.ธ.9 : 22 ธันวาคม 2562)

ว่าด้วยการตีความหลักพุทธธรรม “ถอดรหัสธรรม” สิ่งก่อสร้างในพระพุทธศาสนา

จากการเข้าร่วมกิจกรรมในหลาย ๆ ครั้ง มองไป พิจารณาไป เสพความคิดของผู้สร้างและคติที่จะพึงถ่ายทอดว่าผู้สร้างและผู้ออกแบบการก่อสร้างกำลังคิดอะไร ? สะท้อนคิดบริบทการสร้างศาลาปฏิบัติธรรมถูกอธิบายความผ่านหลัก “อริยมรรค 8” กับ ศาลาหกเหลี่ยม แปดหลัง ซึ่งสะท้อนความเชื่อมโยงสิ่งสร้างกับหลักคติดทางพระพุทธศาสนา จะพบเลข 1 2 3 4 6 8 12 24 ที่ปรากฏในสิ่งสร้างทั้งเป็นเหลี่ยม เป็นช่อง หรือเป็นมุม ปรากฏอยู่ ซึ่งอธิบายได้ถึง (1) นิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุดของชาวพุทธผู้ปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา (2) ปธาน 2 ความเพียรหรือการปฏิบัติธรรมที่สามารถ

กระทำได้ทั้งบรรพชิต และคฤหัสถ์ (3) พระรัตนตรัย 3 สิ่งเชื่อสูงสุดของชาวพุทธอันประกอบด้วย พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ หรือ (3) ไตรสิกขา 3 กระบวนการพัฒนามนุษย์ตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา เป็นกลไกในการพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา (4) อริยสัจ 4 องค์คุณแห่งการตรัสรู้ธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อเชื่อมโยงไปยังอริยมรรค เป้าหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนาได้ (6) อภิญญา เป็นองค์ธรรมที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมเนื่องด้วยธรรมไปสู่ฌาน สมาบัติ (12) ปฏิจจสมุปบาท ความเป็นเหตุ เป็นผล หรือเหตุส่งผล ในวงจรปฏิจจสมุปบาท วงจรของการตัดบ่วงของเหตุส่งผล 1/2 อวิชชาปจจยา สงขาร เพราะอวิชชา เป็นปจจย สังขาร จึงมี 3. สงขารปจจยา วิญญาณ เพราะสังขารเป็นปจจย วิญญาณ จึงมี 4. วิญญาณปจจยา นามรูป เพราะวิญญาณเป็นปจจย นามรูป จึงมี 5. นามรูปปจจยา สฬายตน์ เพราะนามรูปเป็นปจจย สฬายตนะ จึงมี 6. สฬายตน์ปจจยา ผัสส เพราะสฬายตนะเป็นปจจย ผัสสะ จึงมี 7. ผัสสปจจยา เวทนา เพราะผัสสะเป็นปจจย เวทนา จึงมี 8. เวทนาปจจยา ตณหา เพราะเวทนาเป็นปจจย ตณหา จึงมี 9. ตณหาปจจยา อุปาทาน เพราะตณหาเป็นปจจย อุปาทาน จึงมี 10. อุปาทานปจจยา ภโว เพราะอุปาทานเป็นปจจย ภพ จึงมี 11. ภวปจจยา ขาติ เพราะภพเป็นปจจย ขาติ จึงมี 12. ขาติปจจยา ชรามรณ เพราะขาติเป็นปจจย ชรามรณะ จึงมีโสภกปริเทวทุกขโทมนสสุปายาสา สมภวนติ ความโศก ความคร่ำครวญ ทุกข์ โทมนัส และความคับแค้นใจ

ปจจย 24 ลักษณะหรืออาการแห่งความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งทั้งหลาย ที่สิ่งหนึ่งหรือสภาวะธรรมอย่างหนึ่ง เป็นองค์ประกอบที่ช่วยเอื้อ เกื้อหนุน ค้ำจุน เป็นเหตุ หรือเป็นเงื่อนไขให้สิ่งอื่นหรือสภาวะธรรมอย่างอื่น เกิดขึ้น คงอยู่ หรือเป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง อันประกอบด้วย 1. เหตุปจจย ปจจยโดยเป็นเหตุ 2. อาร์มมณปจจย 3. อธิปติปจจย ปจจยโดยเป็นเจ้าของใหญ่ 4. อนันตรปจจย ปจจยโดยเป็นภาวะต่อเนื่องไม่มีช่องระหว่าง 5. สมนันตรปจจย ปจจยโดยเป็นภาวะต่อเนื่องทันที 6. สหชาติปจจย (ปจจยโดยเกิดร่วมกัน 7. อัณูมัญญปจจย ปจจยโดยเป็นอาศัยซึ่งกันและกัน 8. นิสสยปจจย ปจจยโดยเป็นที่อาศัย 9. อุปนิสสยปจจย ปจจยโดยเป็นเครื่องหนุนหรือกระตุ้นเร้า 10. ปุเรชาติปจจย ปจจยโดยเกิดก่อน 11. ปัจฉาชาติปจจย ปจจยโดยเกิดหลัง 12. อาเสวนปจจย ปจจยโดยการซ้ำบ่อยหรือทำให้ชิน 13. กรรมปจจย ปจจยโดยเป็นกรรมคือเจตจำนง 14. วิปากปจจย ปจจยโดยเป็นวิปาก 15. อาหารปจจย ปจจยโดยเป็นอาหาร คือเป็นเครื่องหล่อเลี้ยง 16. อินทริยปจจย ปจจยโดยเป็นเจ้าการ 17. ฌานปจจย ปจจยโดยเป็นภาวะจิตที่เป็นฌาน 18. มรรคปจจย ปจจยโดยเป็นมรรค 19. สัมปยุตตปจจย ปจจยโดยประกอบกัน 20. วิปยุตตปจจย ปจจยโดยแยกต่างหากกัน 21. อัตถิปจจย ปจจยโดย[ต้อง]มีอยู่ 22. นัตถิปจจย (ปจจยโดย[ต้อง]ไม่มีอยู่) 23. วิคตปจจย ปจจยโดย[ต้อง]ปราศไป 24. อวิคตปจจย ปจจยโดย[ต้อง]ไม่ปราศไป

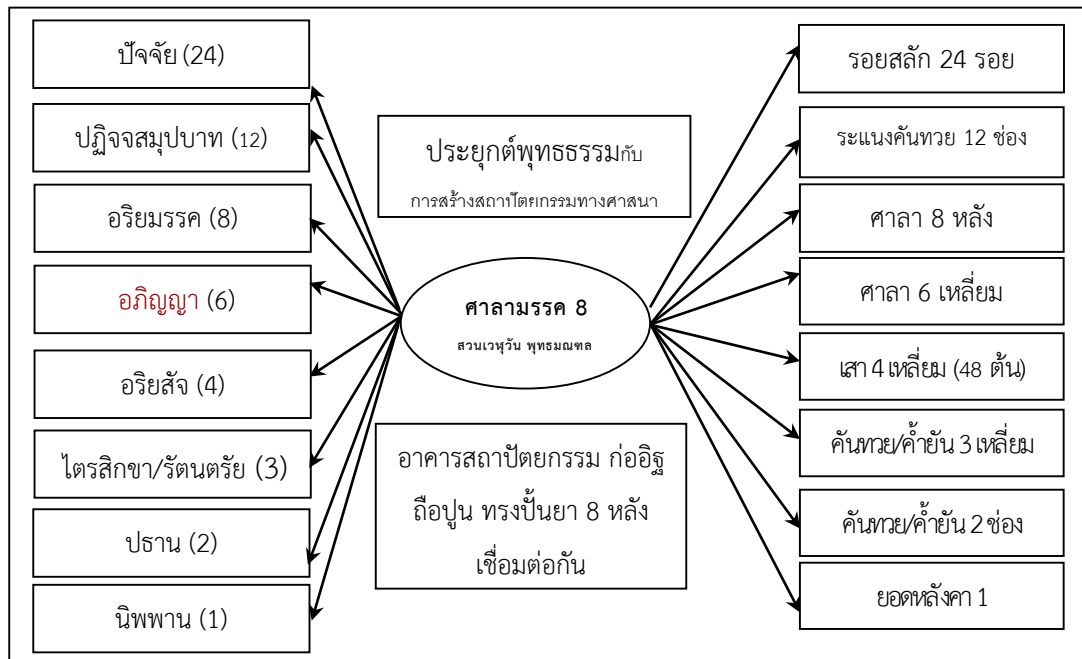
จากการร่วมกิจกรรมกับนิสิตตลอดระยะเวลาหลายวัน สังเกต และพยายามอธิบายความ ทั้งมีป้ายด้านหน้าว่า ศาลาแปดเหลี่ยม ประกอบด้วยกลุ่มอาคารทั้งหมด 8 หลัง ประกอบกันรวมเรียกตามชื่อที่ปรากฏว่า ศาลามรรค 8 หรือศาลาอริยมรรค และในแปดหลังนั้น จะเชื่อมถึงกันทั้งหมด

(หากใช้ศาสตร์ของเลข 8 ในคติของคนจีนจะหมายถึงโชคลาภ) เชื่อมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น คันถวน/ค้ำยัน 2 ช่อง มี 3 ส่วน มีไม้ฉลุในแต่ละส่วน 4 ชั้น รวมทั้งหมด 12 ชั้น มีการฉลุเป็นลายดอกไม้ จำนวน 12 ชั้น 12 ดอก และมีรายรวมกัน 24 ลายฉลุ ตัวเลขเหล่านี้สามารถอธิบายด้วยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันของหลักธรรมในพระพุทธศาสนา อันเป็นตัวส่งต่อโดยมีเป้าหมายเป็นหลักพุทธธรรม คือนิพพานในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นเหตุปัจจัยและเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนาได้

ดังนั้นในกระบวนการทำงานของจิต ตามสภาพธรรมที่เกิดขึ้นอันเนื่องด้วยหลักธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา ในส่วนคติการสร้างศาลาอริยมรรค 8 หลัง 6 เหลี่ยมที่สวนเวฬุวัน พุทธมณฑล เป็นการนำหลักคำสอนบรรจุไว้ในสิ่งสร้าง ส่วนผู้เขียนนำมาถอดความจากสิ่งสร้าง เป็นองค์ความรู้ที่เนื่องด้วยคติการสร้างในพระพุทธศาสนา ประยุกต์ประสานรวมระหว่างสิ่งสร้างกับหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา

สถาปัตยกรรม/สิ่งสร้าง	หลักธรรม	การบูรณาการกับการสร้าง
<p>อาคารทรงไทยประยุกต์ ก่ออิฐถือปูน จำนวน 8 หลัง 6 เหลี่ยม เสา 48 ต้น หลังคาทรงปั้นหยาประยุกต์ ประกอบด้วย เครื่องไม้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นอาคารโรงเรียนสำหรับสวดมนต์และการปฏิบัติธรรมภายในสวนป่าเวฬุวัน</p> <p>หมายเหตุ : การนำเสนอนี้มีเป้าหมายเพื่อสะท้อนสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เรียกเป็นทางการของคณะสงฆ์ว่า “สาธารณูปการ” การสร้างสิ่งใช้ทางศาสนาหากตีความหรือสามารถอธิบายด้วยหลักคิดปรัชญาทางพระพุทธศาสนาได้ด้วยจะเป็นประโยชน์ทั้งในส่วนของ การอธิบาย คำสอน และ ปรัชญา ทางพระพุทธศาสนาได้ด้วย เป็นต้น</p>	<p>(1) ปัจจัยการ 24</p> <p>(2) ปฏิจจสมุปบาท 12</p> <p>(3) อริยมรรค 8 ข้อ #ย่อลง</p> <p>เหลือ 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา</p> <p>เรียกอีกอย่างว่า ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)</p> <p>(ศีล : สัมมาวาจา, สัมมากัมมันตะ, สัมมาอาชีวะ)</p> <p>(สมาธิ : สัมมามายามะ, สัมมาสติ, สัมมาสมาธิ)</p> <p>(ปัญญา : สัมมาทิฐิ, สัมมาสังกัปปะ)</p> <p>(4) อภิญญา (6)</p> <p>(5) อริยสัจ (4)</p> <p>(6) ไตรสิกขา (3)</p> <p>(7) รัตนตรัย (3)</p> <p>(8) ปธาน (2)</p> <p>(9) นิพพาน (1)</p>	<p>การอธิบายถึงสวนเวฬุวัน สถานที่ทางพระพุทธศาสนา การสร้างศาลาปฏิบัติธรรม ที่มีเป้าหมายเพื่อการปฏิบัติธรรม การสร้างสัญลักษณ์ผ่านสิ่งสร้างทางพระพุทธศาสนา (1) ศาลา 8 หลัง (2) ศาลาแต่ละหลัง 6 เหลี่ยม แต่ละหลังเสา 6 ต้น รวม 48 ต้น (3) คันถวยไม้ฉลุ มีครบทุกด้านในแต่ละด้าน มีการแบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ และมีไม้ฉลุเป็น 4 อันเล็ก รวมทั้งหมด 12 ชั้นต่อกัน (4) คันถวย/ค้ำยัน เป็นรูป 3 เหลี่ยม มีการผ่าครึ่ง 3 เหลี่ยม เป็น 2 ช่อง (4) ไม้ฉลุทั้งหมดมี 12 ชั้นต่อกันทั้งหมด (5) มีลายฉลุเท่ากัน แต่จะมีหนึ่งลายที่มี 2 ฉลุ รวมทั้งหมด 24 รอยฉลุ (6) ปลียอดของหลังคามีเพียง 1 ยอด รวมกันทั้งหมดได้ 8 ยอด 8 หลัง ฯลฯ</p> <p>(หมายเหตุ : เป็นการถอดรหัสตีความเพื่อสื่อธรรมเป็นสำคัญ)</p>

ตาราง 1 กรอบแนวคิดที่เชื่อมระหว่างหลักธรรม แนวคิดในการก่อสร้างสาธุการ และรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

ภาพที่ 6 การตีความพุทธธรรมสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา ศาลาอริยมรรค 8 หลัง 6 เหลี่ยม ที่สวนเวหุวัน พุทธมณฑล จ.นครปฐม

ค้ำยัน/คันทวย 3 เหลี่ยม 2 ช่อง (ประธาน 2)

คันทวย 3 ช่อง (ไตรสิกขา/รัตนตรัย 3)

เสา 4 เหลี่ยม (อริยสัจ 4) จำนวน 48 ต้น

คันทวย 1 ช่อง ไม้ฉลุลาย 12 แผ่น (ปฏิสังขมุปบาท 12) รวมจำนวน 32 แผ่น

ไม้ฉลุลายดอกไม้ 24 ริ้ว/รอย (ปัจจัย 24)

ภาพที่ 7 การตีความพุทธธรรมสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา ในองค์ประกอบร่วมของศาลาอริยมรรค 8 ที่สวนเวหุวัน จ.นครปฐม (ภาพ พระมหาชาติชาย ชาญวิโร,ป.ธ.9 : 22 ธันวาคม 2562)

ในส่วนของการตีความต้องการอธิบายเพื่อสะท้อนให้เห็นว่านอกเหนือจากการสร้าง หรือสถาปัตยกรรม ทางพระพุทธศาสนาผู้บริหารวัด เจ้าอาวาส หรือสถาปนิก ศิลปิน สาธุชนเจ้าภาพ ผู้รับเหมาก่อสร้าง สามารถสร้างงานศิลปะ การก่อสร้าง หรือสาธารณูปการตามคติทางพระพุทธศาสนา อาจผสมผสานแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่มีเป้าหมายเพื่อการสื่อสารหรือเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถเทียบเคียงกับวัดต่าง ๆ ที่มีรูปแบบหรือแนวคิดดังกล่าว เช่น วัดพระเชตุพน วัดสระเกศ วัดพระแก้ว และวัดราชบูรณะ เป็นต้น ดังปรากฏในงาน *ศิลปะ-สถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 1: แนวคิด คติสัญลักษณ์ และความหมาย ทางสังคมยุคต้นรัตนโกสินทร์* (ชาติรี ประภิตนทการ, 2556 : 243-324) หอไตรวัดเทพธิดาราม (จักริน จุลพรหม, 2556 : 201-215) โลหะปราสาท วัดราชนันทดา (ปัญญาพัฒน์ ธีระธำรงวีร์, 2560 : 21-37) วัดร่องขุน (พระมหาผดุงศักดิ์ เสสปัญญา, 2562 : 143-154) เป็นต้น หรือแนวคิดในการนำปรัชญาทางศาสนากับการออกแบบ การสร้าง อาทิในงาน กฤษฎา อานโพธิ์ทอง (2553) ในงานเรื่อง **“วัด การออกแบบพุทธสถานเชิงทดลอง”** ที่มุ่งเสนอแนวทางในการจัดองค์ประกอบทางกายภาพ และการจัดวางองค์อาคารผสมผสานแนวคิดทางปรัชญาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หรือในงาน มนัสพงษ์ สงวนวุฒิจโรจนา (2556) คติและสัญลักษณ์ ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของสัปปายะสภาสถาน ที่ผู้ศึกษาเสนอแนวคิดในเรื่องกาประยุกต์ตีความว่า **“การใช้หลักปรัชญาสูงสุดเป็นแนวคิดหลักในการออกแบบ ให้เป็นเสมือนศูนย์รวมจิตใจที่จะสามารถพลิกฟื้นจิตวิญญาณคนในชาติ และจะเป็นปัจจัยที่ช่วยให้สังคมไทยสามารถข้ามพ้นวิกฤติทางศีลธรรม”** ดังนั้นในส่วนนี้การนำเสนอแนวคิดในเรื่องการประยุกต์หรือการสื่อความเพื่อสะท้อนให้เห็นว่าควรประยุกต์อย่างไร จึงเป็นหมุดหมาย หรือหัวใจสำคัญ กรณีศาลาอารยมรรค ผู้เขียนได้ถอดรหัสธรรม เพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงหลักธรรมที่แฝงอยู่ในสถาปัตยกรรมและสิ่งสร้างทางพระพุทธศาสนาตามปรากฏ ถ้าสามารถสะท้อนหรือสื่อความให้เห็นรหัสธรรมเหล่านี้จะทำให้เป็นประโยชน์ต่อการเสพสถาปัตยกรรมที่เห็นทั้งคุณค่าของงานศิลป์และคุณค่าของคำสอนอันสัมพันธ์กับจิตใจตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

สรุป

การสร้างสิ่งสร้างที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาถ้าการก่อสร้าง หรือการสร้างนั้น สามารถบูรณาการ หรือแฝงฝังคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเข้าไปด้วย จะทำให้เห็นที่สามารถสะท้อนคำสอนผ่านงาน สถาปัตยกรรมได้อีกวิธีการหนึ่ง มิจำเป็นว่าต้องรอให้พระสงฆ์ สวาก อุบาสกอุบาสิกาชาวพุทธ เป็นผู้บอก หรือผู้สอนเท่านั้น หลักคำสอนสามารถแฝงอยู่ในทุกที่ ทุกเวลาผ่านงานเผยแผ่ สื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งหากสามารถทำได้ก็จำเป็นว่าจะประโยชน์ต่อการสืบสานและรักษาพระพุทธศาสนาในองค์กรร่วมด้วย โดยจะเป็นประโยชน์ในเชิงแฝงฝังคำสอนไว้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา งานก่อสร้างงานสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ปฏิมากรรม จึงสามารถสร้าง ผลิต ประดิษฐ์ ให้เนื่องด้วยคำสอนทาง

พระพุทธศาสนาได้ทั้งสิ้น ดังนั้นในการยกมาอธิบายนี้ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการก่อสร้างในพระพุทธศาสนา ที่จะต้องคำนึงถึงการสร้างต้องอาศัยแนวคิด สื่อสารความรู้ องค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาด้วย มิใช่ลอกแบบกันและกัน โดยขาดองค์ความรู้และขาดมิติทางพระพุทธศาสนา ดังกรณีหลาย ๆ วัดสร้างสิ่งนอกพระพุทธศาสนา พระพรหม พระพิฆเนศ ปลัดขิก เป็นต้น ที่นัยหนึ่งสร้างในวัดพระพุทธศาสนา ทั้งพยายามสร้างและให้คำอธิบายให้เป็นพระพุทธศาสนา จนกระทั่งกลายเป็น การปลอมแปลง หรือสัทธิธรรมปฏิรูปในทางพระพุทธศาสนาไปเสียก็มี

ดังนั้นการตีความพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางหนึ่งในการเผยแพร่และสื่อสารความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในงานศึกษาที่ใช้กระบวนการตีความ และอธิบายสิ่งสร้างตามคติการสร้างคือพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในงานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นงาน อาทิ ภาควิชา ภัทรกิจวรกุล (2562 : 90-101) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาสัญลักษณ์อักษรมงคลของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านการตีความในทรรศนะของพุทธศาสนาเถรวาท” หรือในงานเรื่อง “การตีความเชิงสัญลักษณ์เรื่องเสาค้ำฟ้าของพระธาตุพนม” (วิสิฐฐ์ คิตคำส่วน,2560) เรื่อง “การศึกษาแนวคิดคตินิรุกตวิทยาในพระพุทธศาสนาจากงานจิตรกรรมล้านนาเพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย” (ฉลองเดช คุณานูมาต,2557 : 17-42) และเรื่อง “ลานทรายไม้ไข่มุกมหาสมุทรสีทันดรวิหาร 4 ทิศไม้ไข่มุกทั้ง 4” (ดนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์,2542 : 115-141) เรื่อง “แนวคิดมหาบุริสลักษณะพุทธปฏิมาศิลปะไทลื้อ เพื่อการสร้างสรรคศิลปะไทยร่วมสมัย - The Concept of Marks of the Great Man Buddha Image in Tai Lue Art for Contemporary Thai Arts Creation” (ฉลองเดช คุณานูมาต,2017) โดยในงานได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมา คติความเชื่อ เกี่ยวกับแนวคิดมหาบุริสลักษณะ และคติการสร้างพระพุทธรูปปฏิมาในพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ หรือในงานเรื่อง “การสื่อสารพุทธศาสนาผ่านตราธรรมจักร: กาลเวลา ความหมาย และคุณค่า - Buddhism Communication through Dhammacakka: Timing, Meaning and Value” (จิราพร ขุนศรี วัฒนวัฒน์ ตั้งปฐมวงศ์ เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์,2561: 68-89) ที่สะท้อนผลการศึกษาว่า “ตราธรรมจักรเปรียบเสมือนภาพตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ของพุทธศาสนา และมีการนำไปใช้ในสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ การจดจำ และความรู้สึกร่วมของพุทธศาสนิกชน” สถาปัตยกรรมพระไตรปิฎกและคติจักรวรรดิราชพุทธศาสนาในรัชสมัยพระเจ้ามินดง Tripitaka Architecture and Buddhist Kingship in the Reign of King Mindon (Pay Phyo Khaing Sonyot Weerataweemat,2016 : 37-58) ซึ่งสะท้อนถึง “สถาปัตยกรรมพระไตรปิฎกในรัชสมัยของพระเจ้ามินดง โดยมีกรอบแนวคิดที่ใช้อธิบายอยู่บนพื้นฐานของคติจักรวรรดิราชของรัฐในพุทธศาสนาเถรวาท ผนวกกับการตีความหมายทางสถาปัตยกรรมตามคติการวางผังสัญลักษณ์จักรวรรดิวิทยา” รวมทั้งในงานเรื่อง “พุทธจิตรกรรมทั้งกาในลัทธิวัชรยานแบบทิเบตที่เก็บรักษาไว้ที่วัดโพธิ์เย็น

(โผวเหยงหยี่) อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี และมูลนิธิพันดารา อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี” (ลลิตา ชัยกุล, 2011) ที่เสนอว่า “รูปลักษณ์สำคัญตามที่ระบุไว้ในคัมภีร์สาธนาและประติมานวิทยาของพระพุทธศาสนาวัชรยานแบบทิเบต” รวมไปถึงงานเรื่อง “จิต-จักรวาล: การสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยให้เป็นสื่อสร้างสำนึกทางศิลปกรรม” (ฉลองเดช คุณานูมาต. 2561: 44-94) ที่เสนอในงานว่า “คติความเชื่อเรื่องไตรภูมิและจักรวาลวิทยาพุทธศาสนา และศึกษาแนวคิด สัญลักษณ์ และรูปแบบทางศิลปกรรมของงานจิตรกรรมไทยประเพณี และจิตรกรรมไทยร่วมสมัย” ทั้งหมดเป็นกระบวนการตีความ และการให้ความหมายที่เนื่องด้วยคติการสร้างสถาปัตยกรรมเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา ทั้งสื่อสารแนวคิดทางพระพุทธศาสนาผ่านงานศิลปะ จิตรกรรม หรือสถาปัตยกรรมดังปรากฏ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดตีความผ่านงานสถาปัตยกรรมสิ่งสร้างเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในศาลาอารยมรรค สวนเวฬุวัน พุทธมณฑล นครปฐม ในบทศึกษานี้

รายการอ้างอิง

- กฤษฎา อานโพธิ์ทอง. (2553). วัด การออกแบบพุทธสถานเชิงทอกลง. *วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาวิชาสถาปัตยกรรม)*. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิราพร ขุนศรี ณีภูธรวัฒน์ ตั้งปฐมวงศ์ เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์. (2561). การสื่อสารพุทธศาสนาผ่านตราธรรมจักร: กาลเวลา ความหมาย และคุณค่า-Buddhism Communication through Dhammacakka: Timing, Meaning and Value. *วารสารนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*. 1 (2) พฤษภาคม - สิงหาคม 2561 : 68-89.
- จักริน จุลพรหม.(2556).หอไตรวัดเทพธิดาราม-Hall of the Triple Holy Scriptures at Wat Thepthidaram. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*. 35 (3) กรกฎาคม-กันยายน 2556 : 201-215.
- ฉลองเดช คุณานูมาต. (2557). การศึกษาแนวคิดคติจักรวาลวิทยาในพระพุทธศาสนาจากงานจิตรกรรมล้านนาเพื่อการสร้างสรรคศิลปะร่วมสมัย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 34 (3) กันยายน-ธันวาคม 2557 : 17-42.
- ฉลองเดช คุณานูมาต. (2017).แนวคิดมหาบุริสลักษณะพุทธปฏิมาศิลปะไทลื้อ เพื่อการสร้างสรรคศิลปะไทยร่วมสมัย (The Concept of Marks of the Great Man Buddha Image in Tai Lue ArtFor Contemporary Thai Arts Creation). *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 37 (2) พฤษภาคม-สิงหาคม 2017 : 105-130.
- ฉลองเดช คุณานูมาต. (2561). จิต-จักรวาล: การสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยให้เป็นสื่อสร้างสำนึกทางศิลปกรรม.*วารสารวิจิตรศิลป์*. 9 (1) มกราคม - มิถุนายน 2561 : 44-94.

ชาติตรี ประภิตนทการ.(2556). ศิลปะ-สถาปัตยกรรมสมัยรัชกาลที่ 1: แนวคิด คติสัญลักษณ์ และ
ความหมายทางสังคมยุคต้นรัตนโกสินทร์. *วารสารวิจิตรศิลป์*. 4 (1) มกราคม – มิถุนายน
2556 : 243-324.

คนัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2542). ลานทรายไม่โซ่มหาสมุทรสี่พันครวิหาร 4 ทิศไม่ใช่ทวีปทั้ง 4 .

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 9 (1) มกราคม-มิถุนายน 2552 : 115-141.

ปัญญาพัฒน์ ธีระธำรงวีร์. (2560). โลหะปราสาท แสงแห่งธรรม-Light of Dharma,Loha Prasat. *เจ-ดี*

: *วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม*. 4 (1) มกราคม-มิถุนายน 2560 : 21-37.

“พุทธมณฑล” เป็นโครงการที่เริ่มขึ้นโดยจอมพล ป.พิบูลสงคราม. ออนไลน์ :

<https://pantip.com/topic/39230245> ,สืบค้น 30 ธันวาคม 2563.

พระมหาผดุงศักดิ์ เสสพลบุญ. (2562). พื้นที่การท่องเที่ยวในวัดพุทธศาสนา:วัดร่องขุ่นและวัดห้วย

ปลากั้ง-The Tourism Area in Buddhist Temples : Wat Rongkhun and Wat

Huayplakang.*วารสาร มจร มนุษย์ศาสตร์ปริทรรศน์*. 5 (1) มกราคม-มิถุนายน : 143-154.

พระราชวรเมธี.ดร. และคณะ. (2560). แผนยุทธศาสตร์การปฏิรูป กิจกรรมพระพุทธศาสนา 2560-

2564“การนำนโยบายสู่การปฏิบัติ”. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย.ออนไลน์. <http://www.buddhism4.com/web/download/book%201.pdf>.

สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2562.

ภาคภูมิ ภัทรกิจวรกุล. (2562). การศึกษาสัญลักษณ์อักษรมงคลของพุทธศาสนาแบบทิเบตผ่านการ

ตีความในวรรณคดีของพุทธศาสนาเถรวาท .*วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. 15 (1)

มกราคม-เมษายน 2562 : 90-101.

มนัสพงษ์ สงวนวุฒิโรจนา.(2556) คติและสัญลักษณ์ ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของสี่ปายะสภา

สถาน. *วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม*. บัณฑิต

วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ลลิตา ชัยกุล. (2011). พุทธจิตรกรรมทั้งกานในลัทธิวัชรยานแบบทิเบตที่เก็บรักษาไว้ที่วัดโพธิ์เย็น (ไผ่

เหยงเหย่) อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี และมูลนิธิพันดารา อำเภอเมือง จังหวัด

นนทบุรี. *วารสาร Veridian ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*.

4 (2) กันยายน-ธันวาคม 2012 : 26-43.

วิสิษฐ์ คิดคำส่วน. (2560). การตีความเชิงสัญลักษณ์เรื่องเสาค้ำฟ้าของพระธาตุพนม. *วารสารวิจิตร*

ศิลป์. (8) 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2560 : 103-144.

สุชาติ บางวิเศษ, สมชาย ลำดวน, มนต์รี ศรีราชเลา. (2017). ศูนย์ปฏิบัติธรรมสวนเวฬุวัน จังหวัด

ขอนแก่น : บทบาทการจัดกิจกรรม การปฏิบัติธรรมกรรมฐานของพระธรรมสิงหบุราจารย์

(จรัญ ฐิตธมโม) ที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิต*

เอเชีย. 7(1) 2017 : 157-165.

สัจฉิตติ ยรรยงเมธ. (2016). การประเมินโครงการอบรม เศรษฐีน้อยพอเพียง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3) โรงเรียนวัดเวฬุวัน ตำบลบางพูด อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี. วารสารพัฒนาการเรียนการสอน มหาวิทยาลัยรังสิต. 10 (2) 2016: 73-84.

Pay Phyo Khaing Sonyot Weerataweemat,(2016).สถาปัตยกรรมพระไตรปิฎกและคติจักราธิราชพุทธศาสนาในรัชสมัยพระเจ้ามินดง Tripitaka Architecture and Buddhist Kingship in the Reign of King Mindon. วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 15 (1) : มกราคม-มิถุนายน 2016 : 37-58.

สัมภาษณ์

พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส,ดร. อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์, สัมภาษณ์เมื่อ 24 ธันวาคม 2562.

พระมหาชาติชาย ปญญาวิโร,อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์, สัมภาษณ์เมื่อ 24 ธันวาคม 2562.

ดร.อำนาจ บัวศิริ อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,

สัมภาษณ์เมื่อ 24 ธันวาคม 2562.